

ληση του κομικού στην τέχνη, ο αυτοβιογραφικός λόγος, η σχέση ιστορίας και λογοτεχνίας κ.ά.

Έργα: *Λογοτεχνία της πόλης* (1988)· *Εσωτερική ταχύτητα* (2000, συγκεντρ. έκδ.) [μελ., δοκ.]. Έχει μεταφράσει κριτικά ή λογοτεχνικά κείμενα από τα γαλλικά: G. Bataille, *Η αγιοσύνη, ο ερωτισμός και η μοναξιά* (1993)· Ch. Baudelaire, *Περί της ουσίας του γέλιου και γενικά περί του κομικού στις πλαστικές τέχνες* (2000)· G. Perec, *Σκέψη/Ταξινόμηση* (2005) κ.ά.

Ασκεί συστηματικά κριτική του βιβλίου στην εφημερίδα *Το Βήμα*. Άρθρα και κείμενά της έχουν δημοσιευθεί σε συλλογικούς τόμους, πρακτικά συνεδρίων, καθώς και σε ποικίλα περιοδικά (**Αντί*, **Γραμμα/Γράμμα*, *Το Δέντρο*, **Εντεκτήριο*, *Τα Ιστορικά*, **Λόγος Χάριν*, **Νέα Εστία*, **Ποίηση*), *Ο Πολίτης*, **Σπίρα*, *Σύγχρονα Θέματα* κ.ά.).

ΒΛ. ΚΑΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ.

A.Z.

Τσίρκας, Στρατής (Κάιρο, 1911 – Αθήνα, 1980): Λογοτεχνικό ψευδώνυμο του πεζογράφου, ποιητή, μεταφραστή και κριτικού Γιάννη Χατζηανδρέα. Σπούδασε στην Αμετέσιο Σχολή Καΐρου. Εργάστηκε στην Εθνική Τράπεζα Αιγύπτου (1928-1929), στη συνέχεια σε μονάδες κατεργασίας βαμβακιού στην Άνω Αίγυπτο (1929-1939) και σε βιοτεχνία επεξεργασίας δέρματος της Αλεξάνδρειας (1939-1963). Γύρω στο 1930 αρχίζει τις οργανωτικές επαφές του με το ελληνικό τμήμα του Κομμουνιστικού Κόμματος Αιγύπτου, αναπτύσσοντας έντονη πολιτική δράση τόσο στα προπολεμικά χρόνια όσο και κατά τη διάρκεια της παραμονής των Γερμανών στην Αφρική. Συνέβαλε δυναμικά στη στήριξη των εξόριστων Ελλήνων της Μέσης Ανατολής και στη συνεργασία με οργανώσεις των διωκόμενων από τους Άγγλους πολιτικών προσφύγων. Γενικός γραμματέας της Αντιφασιστικής Πρωτοπορίας με αρμοδιότητες για όλη την περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Συμμετείχε (1937) στο Β' Διεθνές Συνέδριο Συγγραφέων που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι, όπου χαραχθηκε η αντιπολεμική και αντιφασιστική στρατηγική των Ευρωπαίων σοσιαλιστών διανοούμενων.

Το 1942 συμμετείχε στην έκδοση του περιοδικού *Έλλην* (με το ψευδώνυμο Λουκής Αράπης) στην Αλεξάνδρεια, μαζί με τους Λ. *Ράππα, Στρ. Ζερμίνη, Γ. Φ. *Πιερίδη, Θ. *Πιερίδη, και τον επόμενο χρόνο στην ίδρυση του Ελληνικού Απελευθερωτικού Συνδέσμου, συνεργαζόμενος με τη διεύθυνση Τύπου της εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης και ειδικά με τον Γ. *Σεφέρη. Το 1944 ήρθε σε σύγκρουση με την αντιπροσωπεία του ΕΑΜ στον Λίβανο, και από το χρονικό αυτό σημείο αρχίζει η ιδεολογική του αποστασιοποίηση από την επίσημη γραμμή του ΚΚΕ. Η μετέπειτα έκδοση της τριλογίας του ήταν μια προσπάθεια δικαίωσης του κινήματος του ελληνικού στρατού στη Μέση Ανατολή και το ιδεολογικό χάσμα οριστικοποιήθηκε, από τη στιγμή που ο Τσ. αρνήθηκε να αποκηρύξει τη *Λέσχη*. Το 1963 εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα και άρχισε τη συνεργασία του (1963-1967) με το περιοδικό *Ο Ταχυδρόμος*, γράφοντας πολιτικά άρθρα, με το ψευδώνυμο Φώτης Μαλυγκός. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας του 1967 συμμετείχε στην ίδρυση του Πατριωτικού Μετώπου, στην έκδοση των **Δεκαοχτώ κειμένων*, στη συντακτική ομάδα των οποίων πήρε μέρος ενεργά, καθώς και των *Νέων κειμένων 1* και *2*.

Συνεργάστηκε με πλήθος περιοδικών και εφημερίδων, ελληνοαιγυπτιακών, κυπριακών και ελληνικών (**Αλεξανδρινή Τέχνη*, **Ελεύθερα Γράμματα*, **Επιθεώρηση Τέχνης*, **Εποχές*, **Κυπριακά Γράμματα*, **Νέα Εστία*, **Νεοελληνικά Γράμματα*), **Νέοι Πρωτοπόροι*, **Πρωτοπορία*, *Η Συνέχεια*, *Η Αισθη. Το Βήμα*, *Τα Νέα* κ.ά.). Συνδέθηκε φιλικά με τους Θ. Πιερίδη, Γ. Φ. Πιερίδη, Ν. *Νικολαΐδη — τον οποίο θεωρούσε δύσκολο του —, Ν. *Καββαδία. Χρησιμοποίησε και τα ψευδώνυμα Φελής Λύρης, Παύλος Ραϊκάς.

Στα γράμματα εμφανίστηκε το 1927, δημοσιεύοντας το αλληγορικό πεζό «*Το φεγγάρι*» στο περιοδικό **Παναγιώπια*.

Έργα: *Φελλόχοι* (1937)· *Το λυρικό ταξίδι* (1938)· *Προεπιταϊός αποχαιρετισμός και το Ισπανικό ορατόριο* (1946)· *Τα ποιήματα* (1981, μεταθ. συγκεντρ. έκδ., επιμ. Π. *Ζάννας) [πμ.]· *Αλλόκοτοι άνθρωποι κι άλλα διηγήματα* (1944)· *Ο Απρίλης είναι πιο σκληρός* (1947)· *Ο ύπνος του θεριστή κι άλλα διηγήματα* (1954)· *Νουρεντίν Μπόμπα κι άλλα διηγήματα* (1957)· *Στον κάβο κι άλλα διηγήματα* (1966)· *Τα διηγήματα* (1978, συγκεντρ. έκδ.) [διηγ., νουβ.]· **Ακυβέρνητες πολιτείες* (τρίλ.): *Ηλένη* (1961), *Αριάγνη* (1962), *Η νυχτερίδα* (1965)· *Η χαμένη άνοιξη* (1976) [μυθιστ.]· *Ο Καβάφης και η εποχή του* (1958)· *Ο πολιτικός Καβάφης* (1971)· *Ο διηγηματογράφος Νίκος Νικολαΐδης* (2003, μεταθ. έκδ., επιμ. Λ. *Παπαλεοντίου) [μελ.]· *Τα ημερολόγια της τριλογίας «Ακυβέρνητες πολιτείες»* (1973) [χρον.]. Οι μελέτες του για τον Κ. Π. *Καβάφη, την εποχή του και τη διαμόρφωση της πολιτικής του συνείδησης, δημιούργησαν ιδιαίτερη αίσθηση στις δεκαετίες του 1960 και του 1970, προκαλώντας μια παρατεταμένη και ενδιαφέρουσα σειρά οξυτάτων αντεγκλήσεων με τον Αλεξανδρινό κριτικό Τ. *Μαλιάνο. Ο Τσ. συμμετείχε στον τιμητικό τόμο *Για τον Σεφέρη* (1961), μετέφρασε P.-J. Louve, P. Levi, M. Lowry, C. Pavese, A. Philipe, E. Roblès, A. de Saint-Exupéry, *Stendhal. Έργα του μεταφράστηκαν σε πολλές γλώσσες.

Το ποιητικό έργο του Τσ., είτε σε παραδοσιακή έμμετρη και ομοιοκατάληκτη μορφή είτε σε *ελεύθερο στίχο, είναι συνδεδεμένο άμεσα με το πολιτικό του φρόνημα και το κοινωνικό του όραμα. Μάλιστα, σχεδόν όλα τα ποιήματά του γράφτηκαν και εκδόθηκαν κατά την περίοδο της έντονης αγωνιστικής του συμμετοχής στα ελληνοαιγυπτιακά πολιτικά δρώμενα (1930-1950). Η χρησιμοποίηση του ποιητικού μηνύματος ως τρόπου επικοινωνίας με ένα κοινό ταυτόσημων ιδεολογικών θέσεων, όπως και τρόπου ηθικής ενίσχυσής του, ήταν ένα εγχείρημα συνηθισμένο στα χρόνια εκείνα από τους σοσιαλιστές συγγραφείς. Έτσι, η κατάφαση αλέαντι στον ηρωισμό του λαϊκού στοιχείου, η επική ρητορική και η χαρακτηριστική αισιοδοξία που αυτοεπιβεβαιώνεται σε ένα όραμα συλλογικής αδελφοσύνης είναι όλα συνυφασμένα με την αίσθηση χρέους που συνεχώς κυριεύει τον ποιητή. Πάντως, στο πεδίο της αισθητικής και γλωσσικής ολοκλήρωσης, η στιχουργική του Τσ., που είχε τότε πρότυπό της το έργο του Θ. Πιερίδη και του Γ. *Ρίτσου, παρουσιάζεται αρκετά αμύχανη, με χασμωδίες, άνιστους διασκελισμούς και μετέωρες εικόνες. Στοιχεία που, παρά την υψηλή «θερμοκρασία» της φωνής του, έδειχναν μια δυσκολία στην επίτευξη της αφηγηματικής συνοχής κατά την ανάπτυξη του ποιητικού λόγου.

Αντίθετα, τα πεζά του της δεκαετίας του 1930, τα οποία έγραφε παράλληλα με τα ποιήματά του, παρ' ότι κλίνουν ενίοτε

προς τη δύσκολη, υβριδική μορφή του *πεζού ποιήματος ή της ποιητικής πρόζας, έχουν πολύ περισσότερο ενδιαφέρον. Φαίνεται να νερώνουν τη γόνιμη θητεία του Τσ. στην ευρωπαϊκή και αμερικανική μοντέρνα πεζογραφία του Μεσοπολέμου, όπως και την επίδραση που είχε στον αφηγηματικό του ρυθμό το έργο του Κύπριου Ν. Νικολαΐδη. Πιο συγκεκριμένα, στα διηγηματικά του οι θεματικές του επιλογές δεν επικεντρώνονται στο αγωνιστικό βίωμα και, επιπλέον, δεν υπάρχει ομοδοξία ως προς τις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιήσει. Ασφαλώς, διαποικητικό ή το φανταστικό στοιχείο, πράγμα που επαναλαμβανόταν ως μόνιμη συγγραφική τακτική του σε όλη τη μακρά περίοδο προπαρασκευής και γραφής της τριλογίας του *Ακυβέρνητες πολιτείες*. Γι' αυτό και σε ορισμένα από τα σύντομα ιστορικών συμβάντων στη Μ. Ανατολή δημιουργούν ένα πλαίσιο όπου παρουσιάζεται ως επιβεβλημένη η ρεαλιστική αφήγηση, ο Τσ. προσφεύγει στην καθαρά αναπαραστατική τεχνική. Ενώ σε άλλα, της ίδιας περιόδου αλλά πιο εσωστρεφή, συγκεντρώνεται στην αποτύπωση της κυμαινόμενης ψυχικής διάθεσης και του τρόπου υποδοχής των συμβάντων από τον συναισθηματικό κόσμο του αφηγητή. Εδώ η περιγραφή γίνεται πιο χαλαρή, πιο λυρική, με τον χρόνο να κινείται ελεύθερα μεταξύ μνήμης, φαντασίας και ρεαλιστικής αναπαράστασης. Και το βλέμμα του συγγραφέα ακολουθεί όχι έναν ευθύ, γραμμικό, αλλά έναν εικαστικό τρόπο ανασύνθεσης των χώρων όπου εκτυλίσσεται η δράση. Μάλιστα, ορισμένα διηγήματα αυτού του τύπου στερούνται εξ αντικειμένου περιγραφών. Φαίνονται αδρανή, με ακινητοποιημένο τον χρόνο στον οποίο εκτυλίσσονται και στηριγμένα κατά κύριο λόγο σε μνημονικούς συνειρμούς που διαδέχονται ο ένας τον άλλο σε διαφορετική ένταση και πυκνότητα, ανάλογα με την ένταση της ψυχικής κατάστασης την οποία θέλει να υποδηλώσει ο συγγραφέας-αφηγητής.

Όλο το έργο του Τσ. κινείται με ελικοειδή τρόπο γύρω από αυτήν τη μεταίχμιακή γραμμή, μεταξύ προβολής και υποβολής, προγραμματικής σύνθεσης και ελεύθερης διακίνησης της δημιουργικής φαντασίας, ψυχολογικού *εξπρεσιονισμού και κοινωνιστικού *ρεαλισμού. Αλλά και το φάσμα των θεμάτων του έχει αυτές τις εναλλαγές: η εκμετάλλευση του βαμβακοκαλλιεργητή, η μοναξιά του ταξιδιώτη αλλά και η ποιητική νοσταλγία του έρωτα, που αποκρυσταλλώνεται ως ονειρική αίσθηση μέσα από τις μεσημεριάτικες φωτοσκιάσεις ενός δωματίου. Εξάλλου, η νεανική διαμόρφωση του Τσ. από τους μεγάλους Ευρωπαίους ρεαλιστές (τον Stendhal και τον G. *Flaubert) πήρε μια ορισμένη δραματική κατεύθυνση στα αμέσως προπολεμικά και, ιδίως, στα μεταπολεμικά χρόνια, αντλώντας από τον ποιητικό νατουραλισμό του W. Faulkner και του E. Caldwell, όπως και τον συνειρμικό ρεαλισμό του C. Pavese. Διαβάζοντας δηλαδή συγγραφείς με σαφή πολιτική και κοινωνική συνείδηση, οι οποίοι χρησιμοποίησαν τον αφηγηματικό *χρόνο ως στοιχείο υποβολής σε μια ενδότερη, ψυχική κατάσταση.

Με αυτή την έννοια, ο *Νουρεντίν Μπόμπα*, η νουβέλα του Τσ. που θεωρείται γενικά η πιο αποδεικτικά προσαρμοσμένη στη σοσιαλιστική κοσμοθεωρία (είναι από τα λίγα γνωστά βιβλία Αιγυπτιωτών που επιχειρήσαν να αναπαραστήσουν τις

ακραίες αντιφάσεις, την αθλιότητα και τις απάνθρωπες συνθήκες εργασίας) αντιπροσωπεύει την κορύφωση της αγωνιστικής ηθικής στάσης του συγγραφέα. Αναπτύσσοντας ρεαλιστικά την παραδειγματική ιστορία της θρυλικής μορφής του Μπόμπα, σε μια χρονική στιγμή όπου ο νασιτικός εθνικισμός είχε ανατρέψει το παλιό βασιλικό καθεστώς, ο Τσ. ήθελε να ανταποκριθεί, όπως και ο Γ. Φ. Πιερίδης με τους *Βαμβακάδες*, στην ελπίδα της αραβικής αναγέννησης, με ένα έργο που μπορεί να διαβαστεί απρόσκοπτα. Τέσσερα χρόνια αργότερα, παραμονές της εγκατάστασής του στην Αθήνα, δημοσίευσε τον πρώτο τόμο της τριλογίας *Ακυβέρνητες πολιτείες*, τη *Λέσχη*, όπου εμφανίζεται να έχει προσχωρήσει σε μια διαφορετική από τον *Νουρεντίν Μπόμπα* αντίληψη ως προς την τεχνική και τη γλώσσα του μυθιστορήματος. Η *Λέσχη* είναι ένα βιβλίο που βγαίνει από τον διάλογο του Τσ. με τον μοντερνισμό, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ήδη οι περισσότεροι αφηγηματικοί νεοταρισμοί του δεν εγκαινιάστηκαν σε διηγήματά του. Οι αλλαγές στην οπτική, οι διασκελισμοί στη χρονική συνέχεια, οι ελλειπτικές φράσεις, βρίσκουν εδώ τη θέση τους σε ένα πολυεπίπεδο, πολυπρόσωπο και πολυγλωσσικό μυθιστόρημα, το οποίο, εντούτοις, δεν είχε την αναμενόμενη συνέχειά του. Οι συμβιβασμοί και οι υποχωρήσεις του Τσ. στους επόμενους δύο τόμους της τριλογίας, ως προς τα ανακαινιστικά επιτεύγματα της γραφής του, είχαν ορατή αιτία την αρνητική υποδοχή που του επιβόλαξε ένα μέρος της τότε λογοτεχνικής κριτικής, κυρίως όμως η περιορισμένων δυνατοτήτων ιδεολογική/αισθητική πρόσληψη της τότε επίσημης Αριστεράς. Οι αρνητικές τοποθετήσεις της επηρέασαν βαθύτερα τον συγγραφέα στα επόμενα χρόνια, τρέποντάς τον στο να διαμορφώσει μια ενοχικού χαρακτήρα πολιτική και ιστορική ερμηνεία της λογοτεχνίας. Σύμφωνα με την ερμηνεία αυτή, ο Τσ. στα χρόνια της δικτατορίας των συνταγματαρχών υποστήριξε σε δημόσιες συζητήσεις του ότι τα μορφικά στοιχεία της αφήγησης θα πρέπει να συντρέχουν και να προσαρμόζονται στα ιστορικά δεδομένα. Επίσης (βλ. συζήτηση στο περ. *Η Συνέχεια*) υποστήριξε ότι σε συνθήκες παρατεταμένης πολιτικής όξυνσης θα πρέπει η λογοτεχνία να προσανατολίζεται ακόμα και σε έργα επικοδραματικού ή οδηγητικού χαρακτήρα.

Η τριλογία του Τσ. είναι το πιο φιλόδοξο μεγάλο μυθιστόρημα στο β' μισό του 20ού αι., ένα είδος επικής σύνθεσης που εναλλάσσεται με ευρείες ενότητες πρωτοπρόσωπης συνειδησιακής ροής, αλλά και με πολλές σελίδες όπου ο αφηγητής άλλοτε βρίσκεται μέσα και άλλοτε βγαίνει έξω από τη μυθοπλασία. Υπάρχουν περιγραφές, όπως αυτή της πορείας των Ελλήνων στρατιωτών στην αραβική έρημο, που είναι υπόδειγμα επικής αφήγησης, με ρυθμό και ένταση, όπως υπάρχουν και περιγραφές υποβλητικού πάθους και αισθησιασμού που μεταδίδουν στον αναγνώστη τον μετωρισμό, την αβεβαιότητα και το εσωτερικό άγχος των ανθρώπων σε μια παρατεταμένη προσωρινότητα. Πάντως, σε αντίθεση προς τη *Λέσχη*, όπου ο ενδιάθετος χρόνος των προσώπων συνδυαζόταν σχεδόν άσχετα με τη θερμή βιωματική γραφή του Τσ. και το ρεαλιστικά αποτυπωμένο ιστορικό προσκήνιο, στους άλλους δύο τόμους, τη *Αριάνη* και τη *Νυχτερίδα*, η αφήγηση έγινε πιο αποδεικτική με παρέμβλητους μονολόγους και πολιτικούς σχολιασμούς, ο οποίος δεν αφομοιώνονται πάντοτε στην όλη μυθοπλασία. Έτσι, με τη συρρίκνωση της *αμφισημίας, που αποτέλεσε τη

βασικό υφολογικό γνώρισμα της *Λέσχης* και που αντιστοιχούσε σε μια γενική αβεβαιότητα και ροηκότητα των όρων ζωής και των ατομικών διαθέσεων των προσώπων, στα επόμενα έργα αναπτύχθηκε ένας βιρύς, σχολαστικός και, πολλές φορές, παρεκβατικός λόγος, υπονομιεύοντας την οικονομία της ρεαλιστικής αφήγησης.

Πάντως, σε όλη την τριλογία υποδειγματική παραμένει η ρύθμιση των πολλών μεταβολών ως προς την οπτική του πολυπρόσωπου αφηγητή, με την οποία και πραγματοποιείται το μοίρασμα του λόγου. Υποδειγματική όμως είναι και η συνδυαστική ικανότητα της φαντασίας του Τσ. να αναδεικνύει την αυτοτέλεια των ποικίλων προσώπων μέσα από την πλάγια περιγραφή ή τα διαλογικά μέρη. Επίσης, εξαιρετική είναι η ικανότητά του να κινείται σε χώρους περιορισμένους ή ανοιχτούς, υποβάλλοντας την αίσθηση του τοπίου μέσα από τη συναισθηματική κατάσταση των προσώπων, κατάσταση που κυμαίνεται ανάλογα με τις εξελίξεις των ιστορικών γεγονότων στη Μ. Ανατολή. Ακριβώς αυτήν τη λειτουργική σχέση των προσώπων με το περιβάλλον και την εποχή τους δεν κατόρθωσε να ολοκληρώσει ο Τσ. στη *Χαμένη άνοιξη*, τον πρώτο τόμο μιας νέας, ημιτελούς όμως, τριλογίας με πλαίσιο τα γεγονότα του Ιουλίου του 1965 στην Αθήνα.

Τιμήθηκε με το Α΄ *Κρατικό Βραβείο μυθιστορηματικής βιογραφίας (1959) κ.ά.

Εκδόθηκε βιβλιογραφία για τον συγγραφέα (1979).

Αρχεϊακό υλικό του βρίσκεται στο *ΕΛΙΑ.

ΒΛ. ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ.

≡ *Αλέξ.* Αργυρίου, *Ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας*, τόμ. 6, σελ. 363-364 και *passim*. Β. Βαρίκας, *Συγγραφείς και κείμενα*, τόμ. 1, σελ. 37-39, 174-176. R. Beaton, *Εισαγωγή*, σελ. 149, 302-304, 312, 316, 344, 359. *Η μεταπολεμική πεζογραφία*, τόμ. 7, σελ. 290-376. *Αλέξ.* Κοτζιάς, *Μεταπολεμικοί πεζογράφοι*, σελ. 162-172. Δ. Κούρτοβικ, *Ελληνες μεταπολεμικοί συγγραφείς*, σελ. 247-250. Κυρ. Ντελόπουλος, *ΝΦΨ*, σελ. 398. *ΠΒΑ*, τόμ. 9B, σελ. 221-222. *Π.Α.Μ.*, τόμ. 58, σελ. 248-249. Δημ. Γρ. Τσάκουνας, *ΕΙΝΑ*, σελ. 591-592 και *passim*. Μ. Βιτσί, *ΙΝΑ*, σελ. 471, 473-474, 547. Τ. Μυλόνο, *περ. Νέα Γράμματα*, τχ. 11 (1937), σελ. 694-695 [ββ.: *Φελλάγοι*] Αιμ. Χιουρμούζιος, *εφ. ΚΘμ.*, 7.1.1954 [ββ.: *Ο Απρίλης είναι πιο σκληρός και Ούπανος του θεριστή*] Γ. Π. Σαββίδης, *περ. Ο Ταχυδρόμος* (22.7.1963) [ββ.: *Αριάγνη*] Μ. Βιτσί, «Αφηγηματική μέθοδος και συγκίνηση στον Στρατή Τσίρκα», *εφ. Βμ.*, 17.4.1977. Κ. Πλασσουρά, *Βιβλιογραφία Στρατή Τσίρκα*, *εφ. Βμ.*, 1926-1978, ΕΛΙΑ, 1979. Φ. Χατζιδάκη, *περ. Δβζ*, τχ. 17 (1979), σελ. 63-64 [ββ.: *Τα διηγήματα*] [Ανυπότρ.], *περ. Δβζ*, τχ. 29 (1980), σελ. 60-71 [συ-νέντ.]. Χρ. Προκοπάκη, *1960-1966, Κέδρος*, 1980. *Αλέξ.* Ζήρας, *περ. Οικο-νομία και Κοινωνία*, τχ. 9 (1980) [νεκρολ.]. Τ. Πατρίκιος, Π. Ζάννας, Χρ. Προκοπάκη, *εφ. Αγ.*, 29.1.1980 [νεκρολ.]. *Αλέξ.* Κοτζιάς, *εφ. ΚΘμ.*, 31.1.1980 [νεκρολ.]. Σπ. Τσακνιάς, *Δακτυλικά αποτυπώματα*, Καστανιώτης, 1983, σελ. 157-162. Μ. Αναγνωστάκης, *Τα συλλαβισματικά. Σημειώσεις κριτι-κής*, Στιγμή, 1985, σελ. 125-132. Χρ. Προκοπάκη, *Στα ίχνη του Στρατή Τσίρκα. Σχεδιασμοί χρονολογίου*, Κέδρος, 1985. Δημ. Ραυτόπουλος, *Κρί-σημη λογοτεχνία*, Καστανιώτης, 1986, σελ. 37-75. Βαγγ. Αθανασόπουλος, *Η πολιτική διάσταση της «μυθικής μεθόδου». Στράτης Μυριβήλης - Στρα-τής Τσίρκα*, Καρδαμίτσα, 1992. Χρ. Προκοπάκη, *εφ. Νέα*, 7.12.1999 [αφιέρ.: *Ο ελληνικός 20ός αιώνας*]. Χ.-Δ. Γουνελάς, *Η τριλογία του Τσίρ-κα. Δοκίμιο στον όπτικο μαρξισμό*, Τυπωθήτω, 2002. Βαγγ. Αθανασόπου-λος, *Οι μάσκες του ρεαλισμού. Εκδόσεις του νεοελληνικού αφηγηματικού λόγου*, τόμ. 3, Καστανιώτης, 2003, σελ. 237-257. Στρ. Τσίρκα, *Ακτιβί-στητες πολιτείες*, εκμ. Χρ. Προκοπάκη, Κέδρος, 2005 [όπου φιλόλ. και ιστ. σημ., σχόλ., γλωσσ., βιογρ. σημ. του συγγρ.]. Αφιερώματα περιοδικών, εφημερίδων: *Αγ.*, 3.4.2005. *Αντί*, τχ. 148 (1980),

τχ. 728 (2000), τχ. 751 (2001). *Γ.Γ.*, τχ. 70 (1994). *Δβζ*, τχ. 171 (1987), *Ηλζ*, τχ. 25 (1983), τχ. 136 (1996). *Πίτσ.*, τχ. 32 (1980). *Τοπίς*, τχ. 40-41 (1978).

Τσιρόπουλος, Κώστας Ε. (Λάρισα, 1930): Ποιητής και ζογράφος, εκδότης. Σπούδασε νομικά στο ΑΠΘ και ιστορία της τέχνης στη Βαρκελώνη και στο Παρίσι. Για αρκετά χρόνια έγραφε επιφυλλίδες στην εφημερίδα *Η Καθημερινή*. Ίδρυσε το ετήσιου φυλλάδιου *Χριστιανικό Συμπόσιο*, εκδότης διευθυντής του περιοδικού **Ευθνή* και ιδρυτής του εκδοτικού οίκου Οι **Εκδόσεις των Φύλων*.

Έχει γράψει ποιήματα, πεζά, φιλοσοφικά και φιλόλο-δοκίμια, πραγματείες αλλά και ταξιδιωτικές διηγήσεις. Σιμοποίησε τα ψευδώνυμα Κώστας Ευαγγέλου, Μηνότα.

Έργα: *Ωδείο για μοναχικές φωνές* (1962). *Ανάμεσα σε ν* (1964). *Εγκαυστική* (1971). *Μαύρο καλοκαίρι* (1973). *Το δίο παραισθήσεων* (1979). *Μεγάλη Εβδομάδα* (1980). *Αί-ριο* (1988). *Τελικά κείμενα Α΄. Τα ποιητικά κείμενα* (1992). *Τα φαντάσματα* (1967). *Μακρινό μοναχικό κείμενο* (1992). *Χάρυβδις. Ένα μυθιστόρημα* (1990). *Η ανάπαυση των τών. Διηγήματα* (2000) [πζ.]. *Αφρικανικό ημερολόγιο (Ισπανική σπουδή)* (1966). *Αμερικανική ανθρωπογεν* (1977) [ταξιδ.]. *Λόγος περί των παιδών* (1963). *Αγωνιά-τεία. Δοκίμια για προβλήματα του παρόντος* (1964). *Μο-δείκνος* (1965). *Αυτοψία της εποχής* (1966). *Η ανθρώπι-πρέπεια* (1967). *Η μαρτυρία του ανθρώπου* (1968). *Δοκ-θώνης* (1969). *Εισαγωγή στη βυζαντινή διακοσμητική*. *Μάθημα ελευθερίας* (1973). *Η αμφισβήτηση του κατεσ* (1975). *Οι προλαλήσαντες. Μελετήματα για φυσιογνω-νέου ελληνισμού* (1979). *Ρομανική ζωγραφική - Βυζαν-γραφική/Romanesque Painting - Byzantine Painting*. *Στη ζώνη του πυρός* (1980). *Πολιτισμός του σώματος*. *Μουσική* (1982). *Το σημείο της στίξης* (1984). *Παιδεί-ρίας* (1985). *Αλφάβητο. Σημειώσεις νεοελληνικής λο-* (1987). *Μυστήριο* (1988). *Σημειώσεις γενικής δοκιμ*. *Η υπόθεση του ανθρώπου. Αποτίμηση του εικοστού αιώ*. *Για την τρυφερότητα* (1996). *Η ετερότητα. Δοκίμιο γι* και τον ζένο (1998). *Η καθημερινή αιωνιότητα* (2000). *σα σε δύο αιώνες. Δοκίμια κρίσιμων καιρών* (2002). *μια των Ελλήνων* (2002). *Η μόνωση ως συνομιλία* (2003). *κά της λήθης* (2005) [μελ., δοκ.] κ.ά. Έχει, επίσης, σε έργα πολλών Ισπανών και Γάλλων συγγραφέων επιμεληθεί (1997) τη συγκεντρωτική έκδοση των του Δ. Π. **Παπαδίτσα*.

Στα έργα του επισημαίνει με πόνο και θλίψη τα αξιών και ιδανικών, το μανιβάδες κυνήγι των υλικών την περιφρόνηση της ψυχικής εσωτερικής ζωής, την κρυστάλλωση από τη χριστιανική πίστη και γενικότερα. Επιδιώκει συχνά, μέσα από το έργο του, να συνδυάσει χαιελληνική σκέψη με τη βυζαντινή παράδοση, να σε αυτήν ως σε έναν τρόπο διατήρησης της ιδιαιτε-ελληνισμού.

Έχει τιμηθεί με το Β΄ *Κρατικό Βραβείο δοκίμιας με το Α΄ Κρατικό Βραβείο μυθιστορηματος (1979) και με το Βραβείο δοκίμιου του **Ιδρύματος Ουράνης*